

Pisurøðan 22. juni 2022 á Gøtusandi/Kambsdali

Góðu pisur, næmingar, lærarar, foreldur og gestir. Vælkomin øll somul at gleðast saman við okkum pisum.

Hesir próvtøkudagar hava verið harðir: nógvur lesnaður, fjáltur og gleði, men lítil svøvnur. Fleiri eru helst afturfarin í vekt.

Henda jóansøkan verður hjá okkum pisum líka minnilig sum tann dagurin, tá vit giftast ella verða foreldur fyrstu ferð. Tað siga tey tilkomnu, ið hava upplivað teir tríggjar merkisdagarnar.

Her standa vit undir húgvum við hjørtum á tremur av høgum málum, bjørtum vónum og sterkum kenslum um okkara ætlanir.

Vit standa í lívsins blóma hesa ársins ljósastu tíð. Millum vár og summer.

Tróndur Olsen yrkti:

‘Her er dámligt í Føroyum um krossmessutíð,
tá ið foldin hon vaknar hin ungmoy so blíð,
setir blómur í barm, setir rósar í hár,
fer í stakkin hin grøna, sum fríðkast hvørt ár.
Tað er dámligt í Føroyum,
tá hvør rødd rópar vár, tað er vár.’

Takk til mínar floksfelagar, okkara árgang og tykkum á Kambsdali, sum eg ynski verða vinir fyri lívið. Lat meg nýta høvi til at heilsa okkara lærarum og takka okkara foreldrum fyri kærleika, umsorgan og Jobs tol í okkara barn- og nú ungdómi.

Vit hava nýliga hildið mammu- og pápadag í tráð við 4. boð við lyftinum av Sinai fjøllum: “Æra faðir tín og móður tína, so tú skalt liva leingi í landinum.”

Hesi árin á Kambsdali vórðu eisini merkt av Koronu. Vit mistu skúladagar, fingur ‘hálv’ fríkorter, ‘fóru niður í ferð’, hildu tilmæli og frástøðu, útsettu ella avlýstu stevnur, konsertir, festivalar o.o. tiltøk, vit

sprittaðu hendur og fingur munnbind, og vit sluppu bert til tvey lond á námsferð - Ísland og Danmark. Londini við sól og summari fyri sunnan blivu av ongum.

Samveran gav okkum sterkari og nýggj vinaløg og góð minni frá skúlatíðini.

Gud havi lov eru vit komin væl gjøgnum tíðina við koronu.

Vit føroyingar eru ein fáment tjóð, bert 55.000 fólk umframt nakrir túsund útisetar aftrat.

Fyri hvønn einstakan føroying eru eini 100 danir, 1.000 bretar og 6.000 amerikanar.

At vera so fáment sum vit setir stór krøv til hvønn føroying, sum Skaparin hevur sett í henda lítla urtagarðin í Norðurhøvum. Men vit eiga urtagarðin og hava skyldu til at rækja hann!

----- .

Heðin Brú segði, at 'føroyingar búa ikki í Føroyum av praktiskum grundum.'

Rætt hevði hann, tí við 18 oyggjum, nógvum sundum, firðum og fjøllum, hava Føroyar eitt stak tvørligt infrakervi frá náttúrunnarhond.

Fyri stórthundrað árum síðan máttu vit rógva og ganga millum allar bygdir. Nú hava vit 100-tals km av tvíbreytaðum asfalteraðum vegum, brúgvar, tunlar, og undirsjóvartunlar.

Fyri júst 100 árum síðan kom fyrsti bilur, ein 1 tons Fordur, til Føroya.

Fyri 75 árum síðan var 1 kúgv í hvørjum kjallara, og 2 bilar í hvørjari bygd. Nú er eingin kúgv í nøkrum kjallara og 2 bilar í miðal í hvørjum túni.

Í dag eru 35.000 akfør í landinum og koyrandi er til 90% av landinum.

Føroyska fólkatálið er 8-faldað síðan 1840, úr 7.000 upp í 55.000 fólk. Fólkatálið í Írlandi er harafturímóti nærum hálverað, úr 8 niður í 5 mió fólk í sama tíðarskeiði.

Hetta sigur, at menningin av Føroyum er eitt søguligt undantak og eindømi.

Bert 2-3 ættarlið áðrenn okkara skrivaðu føroyingar ikki okkara egna móðurmál. Vit ráddu ikki okkum sjálvu og áttu einki fiskiskip við motori.

Okkara búskapur var blóðfátækur og kundi koppa nær sum helst, so vit máttu rýma í onnur lond at búa.

Í 1938 (tá tey elstu her í dag vórðu fødd) var Føroya útflutningsvirði bert 9 mió kr. Í ár útflyta vit fyri 9.000 mió kr, t.e. 1.000 ferðir so nógv.

Vit mistu 100-tals mannalív á sjónum. Bara tað eina árið, í 1920 - fyri júst 100 árum síðan - gingu 62 menn burtur, bert 25 ára gamlir í miðal, altso bert 5-6 ár eldri enn vit, HF-arar og studentar her í dag.

Á sama hátt doyðu føroyskar kvinnur av tuberklum, nátasjúku, í barnsburði og øðrum meinum, tí umstøðurnar tá vóru so harðar og kargar.

Hans Andr. Djurhuus heilsaði sínum forfedrum:

‘Tit, sum við ár í hendi
so mangan ódnardag
á hesum strondum lendu
við hógv og góðum lag.
Tit veiddu fisk á grunni
og slitu hungursband,
fyri hvønn plink tit funnu,
tit bygdu hetta land.’

Hóast harðan mótburð og andróður góvust okkara forfedrar ikki á hendur, men hildu fram at stríðast, til vit í dag liggja ájavnt við heimsins ríkastu lond.

Hava vit ikki túsund orsøkir til at vera takksom?

Latum okkum hava í huga, at takksom fólk eru meiri eydnurík enn ótakksom fólk.

Skúlin á Kambsdali hevur mest næmingar úr Eysturoy og Norðoyum, her uml. 1/3 av føroyingum bógva. Ofta (eisini í skemti, verða Landnyrðings-Føroyar nevndar 'Bíbliubeltið' (eftir 'The Bible Belt' í USA), tí okkara lívsvirði í flestu meiningakanningum eru meiri kristin og hóvlig.

Tað er í somu Landnyrðingsføroyum, at vit 33% av føroyingum framleiða 65% av landsins útflutningsvirði, sum allir føroyingar liva av.

Landnyrðingsføroyar eru landsins vinnuligi kraftdepil - lokomotiv. Tí eru vit errin av. Tað forpliktat.

Eftir 2 og 3 ár á Kambsdali hava vit lært, hvør okkara føroyski samleiki er, eitt nú: Føroyskt mál, mentan, arbeiðslív, tjóðbúni, Merkið, tjóðarhátíð, skemt, tónleikur, kvæði, dansur, náttúra – og so turt og ræst kjøt og fiskur, grind og spik, garnatálg og seyðarhøvd.

Neyvan nakað land á okkara stødd og fólkatáli klárar at luttaka sum vit ímillum í altjóða ítróttakappingum. Vit hava eini 10 topplið í fót bólti og 10 topplið í hondbólti umframt aðrar ítróttagreinar, sum vit luttaka í á altjóða stigi.

Vit hava hóp av sangkórum, tónleikabólkum og listafólkum, fjølmiðlar, Kringvarp, triggjar miðnámskúlar, fleiri hægri tekniskar, heilsufrøðiligar og vinnuligar læru-stovnar, eitt universitet við 100-tals lesandi og so eitt heilt symfoniorkestur.

Hvørjar aðrar tjóðir við 55.000 fólku kunnu prestara slíkt? Vit kenna svarið: Ikki ein!

Tað føroyska metið, ið eg sum kvinna feignist um, er, at føroyskar kvinnur fáa flest børn av øllum londum í Evropa. Signing oman á signing.

Vit eiga helst tryggasta og minst brotsliga samfelag í heiminum. Talið av brotsverkum í rættarskipanini minkar støðugt, smbr. almennum hagtølum.

Tey gomlu søgdu, at: 'Maður er mans gaman.' Fyrr tosaðu fólk sínámillum. Nú tosa tey tvørtur um borðini við hvønn annan gjøgnum fartelesfonina.

Eitt er tó víst. Samskiptið bert í fartelesfon skapar ongan samleika og onga persónliga menning hjá serliga børnum. Tá er lítil munur á, um vit búgva í Manilla, Shanghai, Los Angeles ella Leirvík. Tá verða øll líka einstáttað og keðilig.

Nógvar avgerðir, ið vit taka í ungdóminum, fara at fylgja okkum restina av lívinum. Hvørji fólk vit nýta tíð saman við, hvørja politisku hugsjón vit eru mest samd í, hvørja útbúgvingarleið vit velja at taka, hvørji virðir vit vilja byggja lív okkara á. Allar hesar avgerðir taka vit í ungdómsárunum. Henda tíðin er tí ikki bara lætt og stuttlig, tað er eisini álvarsamt at verða ungur. Avgerðin, ið vit pisur tóku fyri gott trimum árum síðani, at taka eina miðnámsútbúgving á Kambsdali, var eisini ein avgerð, ið hevur verið við til at mynda okkum. Tíðin her hevur leitt okkum úr okkara fólkaskúla heimið og klætt okkum við nýggjum vísdómi og færleikum, ment okkum sosialt og fakliga, soleiðis at vit nú eru til reiðar at stíga út í tað veruliga lívið við túsundtals møguleikum.

Kambsdalur hevur potað nógva vitan inn í okkara høvd. So ræður um at fáa tilsvarandi vanligt vit og skil, so vit brúka okkara vitan við skili.

Tí **vitan** og **vit** eru tíverri ikki hitt sama. Vit mugu ognast bæði.

Sum ung eru vit full av kenslum. Men tann, ið letur seg stýra av kenslum eina, kemur ikki langt. Bara vitan og kenslur uttan vísdóm og klókskap eru leiðin til skeiv val og handlingar í okkara lívi.

“Tann, ið ikki hevur sterkar kenslur sum 20 ára gamal, hevur einki hjarta. Men tann, ið framvegis letur seg stýra av kenslum sum 40 ára gamal, hevur ongan heila,” segði ein skilagóður fransmaður eina ferð.

Vísdóm og klókskap fáa vit bara av egnum - ja enntá egnum ringum royndum, mest úti í arbeiðslívinum eftir skúlagongd.

Fyrr fóru føroyskar gentur út at tæna frá 14 ára aldri, at passa annara børn og krýatúr og at arbeiða í fiski. Føroyskir dreingir sóu deyðan í eyguni á sjónum frá 15 ára aldri. Tað lærði okkara forfedrar vísdóm og ábyrgd frá ungum av.

Á okkara leiðum halda tíbetur enn mong, at Bíblían er besta kelda til vísdóm, og vit mugu royna at varðveita okkara kristna og demokratiska virðisgrundarlag.

Bara hesi fáu orð lærumeistarans yvir øllum, at 'Tú skalt elska næsta tín sum sjálfvan teg' er rættur kærleiki og vísdómur fram um so mangt annað.

Onkur annar segði tað soleiðis: "Tann, sum ikki klárar at reiða sína song og rudda sítt kamar, skal ikki bjóða seg fram til at bjarga sínum landi og als ikki allari mannaættina.

Avleiðingarnar av tí, ið vit gera, telja meiri enn okkara góðu ætlanir við tí, vit vilja gera. At skilja tað og liva eftir tí er veruligur vísdómur.

Tað at vit standa her í dag, er eitt prógv um, at tann seinasti kaffikoppurin frá kantínuni er drukkin, tann seinasti blokkurin er liðugur, tann seinasti sjips-dagurin er farin afturum, tann seinasta próvtøkan er lokin og hógvan er komin á høvdið. Hesin kapitullin í okkara lívið er komin at einum enda, og tað er løgið at hugsa sær, at vit ikki fara at síggja hvør annan aftur undir hesum umstøðunum. Nú byrjar ein nýggjur kapittul, har vit øll fara ymsar leiðir. Vit vita ikki, hvussu framtíðin sær út og nær vit síggjast aftur, men vit fara helst at mótast aftur úti í samfelagnum um nøkur ár. Tá vit hittast aftur, fara vit at hugleiða um tíðina, vit liva í nú. Og tað verður við sorgblídni, at vit fara at hugsa aftur á hesa lýtuna, umframt nógvar aðrar

góðar løtur, ið vit hava havt saman hesi trý árin. Vit lögdu ikki merki til at vit skapaðu minnir, vit vistu bara, at vit stuttleikaðu okkum.

Lat meg enda við hesi vónríku og summarsligu heilsan frá Rasmusi Effersøe:

‘Dimmið finnur fugl á síni hillu,
tó hann víða fer um sund og fjørð.
Okkum lærir jú tann fuglur villi,
heimið er tað besta stað á jørð.’

Og so Rasmusar ráð til okkara ungu, sum ætla at lesa og læra víðari, andliga ella handliga, fyri at gera mun, hvør á sínum øki og eftir sínum evnum:

‘Elt ikki altíð, sum fyri er slóðað.
Sjalvbjargin far yvir land, yvir hav.
Maður skal smíða sær eydnuna góða
við teimum evnum, sum Skaparin gav.
Gott er við vinum at fylgjast á leið.
Ofta í vanda, tó vinirnir tróta.
Tann, ið vil framá, gloymi tí ei
sjálvur sær slóðir at bróta.’

Takk fyri, at tit høvdu tol at lurta. Eg ynski okkum pisum blíðan byr, og gott og høgt flog á leiðini gjøgnum lívið. Harafturat ynski eg tykkum øllum eitt gott summar og Harrans signing frameftir. Takk fyri.